

Роль гендерного фактора на селі

Мета статті - обґрунтувати роль гендерного фактора в розвитку соціально-економічних відносин у сільській місцевості.

Методика дослідження. Застосовано методи аналізу, узагальнення та наукового порівняння. Саме період реформування аграрної економіки вимагає проведення глибокого аналізу життєвого потенціалу сільських людей, зважаючи на значні гендерні відмінності в їхньому житті. Важливість наукового підходу полягає в традиційних методах порівняння та використання економічної інформації, які відображають ситуацію, що склалася.

Результати дослідження. Обґрунтовано основні теоретичні та методологічні підходи до визначення гендерних проблем з метою вивчення та дослідження гендерних відносин, що суттєво підвищує роль гендерного фактора, зокрема в житті сільського населення.

Елементи наукової новизни. Розглянуто роль гендерного фактору з урахуванням порівняльної характеристики сімей за основними типами, аналізу гендерних відносин у родинах та соціально-психологічних особливостей цих стосунків.

Практична значущість. Виявлено сучасні проблеми та можливості пізнання впливу гендерного фактора на стан соціальних явищ на селі. Табл.: 1. Бібліогр.: 16.

Ключові слова: українське селянство; гендерний фактор; соціально-психологічні особливості стосунків; типи сімей; гендерна рівність; сфера зайнятості; тривалість життя.

Саблук Ганна Іванівна - старший науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку сільських територій, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: alexey@iae.kiev.ua

Постановка проблеми. Впровадження гендерних позицій є не лише питанням дотримання людських прав та соціальної справедливості. Це насамперед забезпечення рівноправного і стійкого людського розвитку, створення необхідних умов для самореалізації особистості.

Серед основних направляючих векторів збереження й розвитку життєвого і трудового потенціалів сільського населення гендерні проблеми в економічно-соціальній сфері села заслуговують на особливу увагу. Прикладом цього слугує соціальне становище жінки-селянки, бо саме гендер являє собою найважливішу складову життя людини. Залежно від того, як спрацьовує гендерний баланс на місцевому рівні, яку роль він виконує, так виглядатиме ситуація гендерної рівності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років гостра проблема гендерних відносин є предметом вивчення сучасними вченими-економістами. Ці питання набувають особливої ваги у різних дискусіях та наукових працях. Дослідження продовжені в численних роботах таких вчених, як В.П. Агеєва [1], В.О. Зава-

левська [6], Т. Марценюк [8], О.П. Славкова [13], І. Суслова [15], К.І. Якуба [16] та інші.

Мета статті - обґрунтувати роль гендерного фактора в розвитку соціально-економічних відносин у сільській місцевості.

Виклад основних результатів дослідження. Прагнення досягти успішного вирішення всіх важливих питань щодо рівня життя на селі упирається насамперед у гендерний кут, оскільки питання гендерних відносин, гендерної рівності є невідкладним завданням суспільства. І тільки на досвіді самого життя, а не риторичним способом, вносяться ті позитивні зміни, яких чекає людство. Поглиблене вивчення взаємозв'язків між соціально-економічними та демографічними факторами на основі чутливості гендерних відносин суттєво підвищує роль гендерного фактора, його результативність.

Дослідження стану гендерного паритету розпочинається з аналізу відносин у сім'ї, ролі чоловіка і жінки в сімейному житті та соціально-психологічних особливостей стосунків між чоловіком і жінкою. Звідси вчені розрізняють два основних типи сімей, що характеризують характер цих відносин - тоталітарна (патріархальна) та демократична (партнерська) (табл.).

Характеристика сімей за основними типами

Патріархальна сім'я	Партнерська сім'я
1. Відсутність рівних прав усіх членів родини, особливо дітей	1. Рівні права і можливості для членів сім'ї
2. Наявність у сім'ї суворих правил, які мають примусовий характер	2. Гнучкі правила сімейного укладу
3. Кожному члену сім'ї відведено певну гендерну роль	3. Ролі, які виконують різні члени сім'ї визначаються не статтю, а бажанням, схильностями та талантами
4. Відсутність розподілу обов'язків, пов'язаних з життям сім'ї	4. Домашня робота та обов'язки розподіляються на справедливих засадах
5. Економічні «труднощі» не розподіляються між членами сім'ї	5. Розподіл економічної відповідальності
6. Відсутність поваги до особистого життя членів сім'ї	6. Повага до особистого життя членів сім'ї та інших людей
7. Конфлікти вирішуються за принципом: «один виграв - інший програв»	7. Конфлікти вирішуються мирним шляхом
8. Не всі члени сім'ї беруть участь у прийнятті рішень	8. Усі члени сім'ї беруть на себе відповідальність за проблеми, що постають
9. Батьківські обов'язки не розподілені	9. Батьківські обов'язки діляться порівну
10. Дисципліна підтримується за рахунок сили та приниження	10. Основою дисципліни є повага та довіра
11. Помилки не визнаються і прощення за них не просять	11. Зроблені помилки визнаються
12. Почуття незахищеності від образливих і насильницьких дій	12. Усі члени сім'ї відчувають себе в безпеці
13. Майже повністю відсутні сміх і радість, натомість є почуття страху	13. Сім'я - це джерело радості та щастя

Джерело: Гендерний розвиток в Україні. Реалії і перспективи. Київ : Навчальна книга, 2003.

Тоталітарні (патріархальні) стосунки між членами родини в деяких українських сім'ях збереглися навіть після проголошення незалежності країни і досі залишаються великою перешкодою для подолання гендерного насильства [1]. Сільська територія підвладна своїм природним законам, традиціям, звичаям, національним принципам і не так помітна гендерними відносинами на поверхні суспільства.

Раніше вважалося, що сім'ю треба відділити від власності, намагаючись таким чином встановити рівні права чоловіка і жінки. Жінок залучали до суспільно корисної праці, запрошували до активної участі і в навчанні, і у виробничих процесах. При цьому жінка не звільнялася від обов'язків обслуговування своєї сім'ї [1].

Згадана теорія має глибокі коріння. Так, ще в XVI ст. на Лівобережній Україні козаки (чоловіки) воювали і часто перебували поза домівкою, а їхні дружини виконували самостійно всю домашню роботу. Такий стереотип господарювання в родині передався і нинішньому поколінню жінок в Україні, де основний тягар робочої сили та основного вихователя дітей в сім'ї лягли на плечі жінки [1].

З огляду на особливості впливу гендеру в житті українського селянства дослідження цих питань видаються нині дуже актуальними. Сільська місцевість України враховує кожен третю жінку від усього населення, а це близько 7,5 млн осіб, які обмежені багатством благами цивілізації, але наділені цілим рядом специфічних проблем [14]. Це жінки, які потребують уваги не лише від держави, а й від суспільства в цілому.

Як одне з основних досягнень слід вказати створення нормативно-правової бази з питань гендерної рівності. У нашій країні відзначаються швидкі темпи розвитку гендерного законодавства.

Головним нормативно-правовим актом України, що спрямований на реалізацію рівних прав і можливостей жінками і чоловіками, є Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року. Нині цей день - державне свято. Стаття 24 Конституції України гарантує: «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом... Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти

і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям» [7].

У цій же статті зазначено: «Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, стратегічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками».

Матеріали першої Стратегії гендерної рівності Ради Європи на 2014-2017 рр. лягли доробком в основу нової стратегії. Цей документ враховує як нинішню економічну ситуацію, так і політичний вплив Ради Європи, зокрема основні пріоритети організації. Наголошено на цілях Ради Європи з питань гендерної рівності на 2018-2023 роки, визначено заходи, необхідні для досягнення кращих результатів. До проблем віднесено зміцнення інституційних механізмів гендерної рівності на національному та місцевому рівнях і наявність ресурсів на всіх рівнях, що є важливими, а тому визначатиметься майбутній прогрес із метою поліпшення гендерної рівності на місцях [14].

У новій стратегії визнають важливість подолання постійних гендерних прогалів у сфері зайнятості, оплати праці, бідності, пенсій і незбалансованої частки домашніх обов'язків, оскільки такі питання становлять ключові фактори економічної незалежності жінок. Саме розширення економічних прав збільшує доступ жінок до економічних ресурсів і можливостей, зокрема до роботи, послуг, майна та навичок, що буде примножувати їхній внесок в економічний розвиток та зростання.

Проте нині в Україні найбільшої гостроти набуває проблема демографічної ситуації і на державному рівні це відбивається на завданнях, визначених у ряді програмних документів стосовно обрання пріоритетної тенденції в розвитку сімейної політики. Сучасний демографічний стан населення характеризується тенденцією скорочення чисельності населення України, його економічної частини та питомої ваги зайнятості населення [8].

Аналізуючи ситуацію, що склалася на селі, необхідно зазначити про тенденцію до зменшення чисельності населення. Так, за 2017 р. сільське населення зменшилося на 86,8 тис. осіб. Звичайно, на зміни цього показника суттєво впливають як природний, так і механічний його рух, зумовлений умовами праці та наявним побутом. У сільській місцевості на 1000 осіб чоловічої статі припадає 1112 жінок [9].

Україна належить до групи країн, в яких помітні темпи скорочення населення. Основні причини постійної депопуляції: населення старіє, а народжуваність зменшується. Найбільша чисельність населення в Україні зафіксована в 1993 р. – 52,2 млн осіб, тоді як на початок 2018 р. чисельність населення України зменшилося до 42,4 млн осіб.

Для вікового складу українського населення характерний регресивний тип демографічної структури (низхідний), в якому висока частка людей похилого віку та низька – дітей. Питома вага жінок у співвідношенні до чоловіків становить 54% [8]. Чисельна перевага «жінок над чоловіками» спостерігається із 35 років та з віком зростає, однак у сільському регіоні – із 49 років. Це вияв дії багатьох факторів – як демографічних, так і історичних та соціально-економічних. Як зазначають фахівці, вивчаючи первинні історичні та біологічні відмінності між чоловіками і жінками, саме ці матеріали визначають різницю у середній тривалості життя. Так, жіночий організм більш консервативний і стабільний, більш орієнтований на самозбереження, тому різниця з чоловіками у 3-5 років вважається нормою, на яку немає впливу ззовні. Проте цей розрив збільшується з ряду соціальних причин, зокрема стресу, перевантаження, різного виду екстриму, притаманного чоловікам. Наразі у чоловіків продуктивного віку показники смертності у 3-4 рази вищі, ніж у жінок. Сільська місцевість характеризується вищою смертністю: 17,3 померлих на 1000 осіб проти 13,0 у міських [13].

Середня очікувана тривалість життя при народженні у 2017 р. чоловіків була 67,02, для жінок – 76,78 років, тобто середня тривалість життя чоловіків менша за тривалість життя жінок [8].

В усіх періодах людського віку жіноцтву притаманне триваліше життя порівняно з чоловіками, тому в старості залишається більша частина жінок. Це одна з найсерйоз-

ніших проблем охорони здоров'я в Україні, яка потребує належної уваги [9].

Розширення прав і можливостей жінок та дівчат у сільській місцевості та дотримання їхніх прав людини і гендерної рівності є фактором не тільки добробуту окремих осіб, родин та сільських громад, а й загальної економічної ефективності, враховуючи значну частку жінок серед працівників сільського господарства України.

За статистичними даними жінки та дівчата у сільській місцевості зазнають дискримінації щодо доступу в процесах прийняття рішень, місць прикладання праці, охорони здоров'я та освіти, а також базових послуг. Так, 48% сільських жінок не мають доступу до медичних послуг, 36% жінок села не беруть участі в прийнятті рішень у своїх громадах, 67% не мають вдома доступу до мережі Інтернет [11].

Занепокоєння з приводу становища жінок у сільській місцевості виявляють і такі структури, як Комітет з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), Рамкова програма партнерства між Урядом України та Організацією Об'єднаних Націй (2018-2022 рр.), Структура Організації Об'єднаних Націй з гендерної рівності жінок (ООН жінки) в Україні, Управління Верховного комісара ООН з прав людини Об'єднаних Націй (ЮНФПФ), Міжнародна організація з міграції (МОМ) та інші.

Сьогодні держава мусить повернутись обличчям до сільських людей, адже кожний напрям, здатний відобразити гендерну проблему, важливий, а тим паче відстоювати пріоритети та інтереси обох статей – чоловіка і жінки. Для цього треба усвідомити, що насправді турбує сільських людей. У чому ще полягає гендерна дискримінація?

Йдеться насамперед про неоднакове поводження з людьми, яке повністю чи частково спричинене гендером. Цей розрив проявляється у багатьох сферах, включаючи освіту, можливості ринку праці, представленість у політиці, платні за рівноцінну роботу.

Звичайно, офіційно на законодавчому рівні гендерну дискримінацію заборонено, що зазначалося вище. Навіть Угода про асоціацію між Україною та ЄС містить статтю про гендерну рівність в економічному житті, яка декларує забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспіль-

ної діяльності, а також у процесі ухвалення рішень [13].

Проте в реальному сільському житті зберігається доволі консервативне та стереотипне сприйняття жінок і чоловіків, їх можливостей та ролей, які не дозволяють повною мірою реалізувати ту гендерну рівність, яка пропонується у вищезгаданих документах.

Досягти прогресу в гендерному балансі до 2015 р. і тим самим уможливити забезпеченість реальної рівності прав та можливостей жінок і чоловіків у суспільному житті Україна взяла зобов'язання ще у вересні 2000 р. на Саміті ООН з нагоди вступу в нове тисячоліття. Цими зобов'язаннями накреслювалися життєво важливі цілі, а саме: подолання бідності, забезпечення рівних можливостей отримання належної освіти, створення умов, що відповідають здоровому довіллю, зменшення поширеності інфекційних хвороб, де центральним суспільним злом є ВІЛ/СНІД. Ці конкретні ключові цілі відомі як Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ) [4].

Стосовно досягнення зазначених завдань (цілей) однією з проблем залишається питання гендерної рівності в забезпеченні гендерного співвідношення у представницьких органах влади. При цьому уряд країни намагався і намагається нині застосовувати реалістичний поміркований підхід у встановленні представництва жінок і чоловіків на рівні показника 30/70, а в органах влади найнижчого рівня (міські та сільські ради) досягнення цього показника 50/50. Це пояснюється тим, що жінки вносять у політику важливі нові теорії, які конкретно стосуються соціального сектору суспільства, зокрема, з розширенням економічних і соціальних прав жінок та зростанням їх частки у вищих ешелонах влади знижується рівень корупції.

Як свідчать результати гендерного моніторингу місцевих виборів 2015 р., у 22 обласних радах кількість жінок-депутатів склала 15%, у міських радах – 18,1%. Найбільший рівень представництва жінок виявився у Сумській області (21,9%), найменший – в Одеській облрадї (9,5%), де серед 84 депутатів лише 8 жінок.

За результатами парламентських виборів 2014 р. прийнята законодавча квота 30% не дала очікуваних результатів, адже до парламенту України потрапили тільки 12,5% жінок. У середньому в світі жінки займають 22% місць у національних парламентах.

Ситуація у представництві жіночої статі в очолюванні посад мерів міст обласного та районного значення така: у 144 містах обласного значення мерами стали тільки 8 жінок, а у містах районного значення було обрано 146 мерів, із них 14 жінок. По селищних радах на виборах із 394 голів селищних рад перемогли 76 жінок (19,3%), а сільські ради очолили 2256 жінок (32,1%) із 7029 сільрад. Тобто, тільки на рівні сільрад жінкам вдалося подолати 30-відсоткову виборчу квоту [11].

Відносно найвищих посад у керівництві держави, то нині за жінками показник 12,5%. На 24 міністри припадає три жінки, а серед заступників віце-прем'єр-міністрів і міністрів жінки становлять 26,5%. Серед керівників областей відома лише одна жінка – голова Харківської облдержадміністрації Юлія Світлична [12].

Про стан гендерної рівності в Україні свідчать наступні дані:

- 61 місце із 144 країн, представлених у «Індексі гендерного розриву» [13];
- 116 місце із 144 країн за кількістю представлених жінок у парламенті;
- 12% жінок-депутатів у Верховній Раді України (середньосвітовий показник складає 22%);
- 40% жінок займають керівні посади вищого рівня;
- 53% жінок серед приватних підприємців;
- 173 тис. жінок безробітних станом на липень 2018 року.

На сьогодні децентралізація та створення об'єднаних територіальних громад, як правило, виявляє старі позиції щодо підвищення шансів жінок зайняти керівні позиції, адже для цього слід акумулювати немалі ресурси та подолати величезний пласт стереотипів. Потрібно створювати сприятливий мікроклімат для тих сільських жінок, які готові і можуть взяти на себе повну відповідальність.

Жінкам села важливо реалізувати себе у професійній сфері. Не допомагає в цьому і соціальна інфраструктура, оскільки мережа дитячих установ (садків, ясел) вкрай бідна і поєднувати роботу з материнством практично немає змоги. Жінка таким чином втрачає шанси на саморозвиток та реалізацію, а потерпає від цього не тільки вона сама, а й громада.

На жаль, на сільських жінок роками не звертали уваги та не вважали за потрібне

формуванню державну політику для їх підтримки. Не любити село, сільських людей – це означає не любити свою державу, її територію, адже без сільських просторів немає України.

Найбільш поширена сфера – це порушення трудових прав жінок при прийнятті на роботу, звільненні або скороченні штату, при наданні відпусток по догляду за дитиною тощо. Дані ГО «Трудові ініціативи» стверджують, що жінки затримуються на посадах середньої ланки досить довго, бо пробитися та влаштуватися на керівні посади їм досить складно навіть за наявності найвищого рівня знань та досвіду [13].

Проблема нерівності в заробітній платі між жінками і чоловіками у сільській місцевості має загальноукраїнський характер і проявляється особливо рельєфно. Розрив перевищує 15%. Крім роботи за місцем проживання, якщо таке можливе, жінка веде ще й присадибне господарство, виконує всю хатню роботу, яка не оплачується і часто у суспільній свідомості сприймається як обов'язкова. На це жінка витрачає часу на 36% більше за чоловіка [15].

Окремою темою дослідження є питання домашнього насильства, тим паче, коли в селі панує стереотип, за яким факти насильства є приватною справою у сім'ї і відповідають за них двоє осіб – і чоловік, і жінка. За даними Фонду народонаселення ООН сільське жіноцтво більш вразливе до агресії, а 55% жертв ніколи не зверталися у відповідні органи. Для них набагато важливіше фактор громадського осуду, який суттєво впливає на поведінку сільської жінки.

Президент України Петро Порошенко 6 грудня 2018 р. підписав ухвалений парламентом Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Тепер у цих положеннях закону головне те, що насильство в сім'ї криміналізовано [10].

До Кримінального кодексу введено спеціальну статтю 126, де: «домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відношеннях, що призводить до фізич-

них або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, - карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років».

Таким чином, відповідно до Стамбульської Конвенції, яку Україна підписала, українські закони частково ратифікуються. Ухвалені минулого року зміни до законодавства щодо протидіянь насильству, як домашньому, так і сексуальному повністю набувають чинності з 11 січня 2019 року. За новим законом кривдник притягується до відповідальності не тільки за фізичне насильство, що визначається як злочин, а й передбачає факти навіть психологічного та економічного насильства. При цьому об'єднанням цих дій є те, що вони здійснюються щодо особи без її згоди. Сюди відноситься запровадження відповідальності за травмування статевих органів, за примушування до шлюбу, за незаконне проведення абортів або стерилізації (особою, що не має медичної освіти).

Висновки. Як доведено світовим розвитком, серед основних показників економічного і соціального прогресу суспільства виокремлюється потенціал самої людини, творця життя на землі, а звідси - задоволення потреб для її існування створенням належних життєвих умов. Тож з появою людини, з розвитком людського суспільства виникли гендерні відносини, поширення вивчення яких набуло сили від початку 90-х років ХХ ст.

Саме гендерний фактор розкриває можливості пізнання всіх соціальних явищ, які можуть відбуватися в суспільстві. Нині гендерні наукові дослідження набувають все більшої ваги в усьому світі.

За період незалежності України в більшості областей працюють центри гендерних досліджень, які характеризуються різноманітністю обраних наукових пріоритетів.

У 2011 р. Київським інститутом гендерних досліджень створено Українську гендерну мережу, метою якої є спільне поле для професійного спілкування: українських академічних дослідників гендеру, практикуючих експертів та аналітиків, гендерних дослідників з-поза меж України, для яких українська ситуація слугує предметом фа-

хового вивчення. При цьому важливі статистичні дані розділені за статтю і за територіальним поділом. Саме гендерна статистика дала можливість зосередити увагу на різниці між жінками і чоловіками у найважливіших сферах життя, а саме:

1. Немає рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті рішень щодо розвитку суспільства. Закономірно, що логіка міркувань залежить від того, про яку статтю йдеться, адже ставлення до гендерного питання - тривалий процес.

2. У жінок і чоловіків різні кола обов'язків, різна участь у видах економічної діяльності. При однаковій посаді - різні заробітні плати (у жінок менша). На різних етапах життя жінки і чоловіки відчувають неоднаковий вплив безробіття. І хоча частка жінок із вищою освітою перевищує таку чоловіків, однак цей критерій не виступає для жінок достатньою умовою для отримання високооплачуваної роботи.

3. Для жінок і чоловіків характерний різний спосіб життя і різні потреби щодо охорони здоров'я. Загрози, які впливають на здоров'я жінок, більшою мірою пов'язані з народженням дітей та вагітністю. Проте тривалість життя чоловіків у середньому на 10 років менша, ніж тривалість життя жінок.

4. Боротьба з насильством. За даними статистики чоловіки частіше стають жертвами кримінальних злочинів, зокрема вбивств і вуличного насильства, тоді як жінки - жертвами злочинів, скоєних на сексуальному ґрунті, або вимушеній проституції.

Зазначені раніше нововведення у законодавство в цьому році покликані захистити не тільки жінок, а й усі вразливі до такого впливу групи - дітей, літніх людей. Адже кожна сільська жінка розраховує на активне долучення парламентарів перетворити українське законодавство, нормативно-правову базу та практику на місцях на більш гендерно чутливі. На це сподіваються мільйони українок, які живуть у селах і потребують уваги та підтримки від суспільства і держави.

Саме гендерний підхід дає реальну оцінку наслідкам існуючої до останнього часу парадигми соціально-економічного розвитку всього суспільства, а також змін на покращення системи соціальної диференціації і нерівності за ознаками статі при здійсненні переходу до сталого розвитку.

Список бібліографічних посилань

1. Агеєва В. П., Близнюк В. В., Голованенко І. О. Основи теорії гендеру. Київ : «К.І.С.», 2004. 536 с.
2. Гендерна рівність і розвиток: Погляд у контексті європейської стратегії України. Київ : Заповіт, 2016. 244 с.
3. Гендерна рівність: чи існує вона в Україні та для чоловіка потрібна. URL : https://24tv.ua/genderna_rivnist_chi_ishnuye_vona_v_ukrayini_ta_dlya_chogo_vona_potribna_n102743.
4. Гендерний розвиток в Україні: Реалії і перспективи / ПРООН. Київ : Логос, 2003. 103 с.
5. Жінки та дівчата в сільській місцевості. UNITED NATIONS UKRAINE, Група ООН з гендерних питань.
6. Завалевська В. О. Гендерна політика: проблеми та напрями їх вирішення. Київ : Український науково-дослідний інститут продуктивності агропромислового комплексу. URL : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pav/2012_22/22-02.pdf.
7. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
8. Марценюк Т. Становище сільських жінок в Україні: актуальність подвійних нерівностей. URL : <http://www.KRONA.ORG.UA>.
9. Населення України за 2017 рік. Демограф. щорічник. Київ : Державна служба статистики України, 2018. 134 с.
10. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 5. Ст. 34.
11. Про затвердження Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2013 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/717-2013-%D0%BF>.
12. Скільки жінок серед нардепів, міністрів, мерів та голів сілрад. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/08/infografika/polityka/skilky-zhinok-sered-nardepiv-ministriv-meriv-ta-holiv-silrad>.
13. Славкова О. П. Розвиток сільських територій: теорія, методологія, практика : монографія. Суми, 2010. 330 с.
14. Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018-2023 роки. URL : <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>.
15. Сулова І. Жінки, яких не помічають - блог - політичні новини України / обозреватель. URL : <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/zhinki-yakih-nepomichayut.htm>.
16. Якуба К. І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Теорія, методологія, практика : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2007. 362 с.

References

1. Ahieieva, V.P., Blyzniuk, V.V. & Holovanenko, I.O. (2004). *Osnovy teorii henderu [Fundamentals of the theory of gender]*. Kyiv: "K.I.S." [In Ukrainian].
2. *Henderna rivnist i rozvytok: Pohliad u konteksti yevropeiskoi stratehii Ukrainy [Gender equality and development: A perspective in the context of Ukraine's European strategy]*. (2016). Kyiv: Zapovit [In Ukrainian].
3. *Henderna rivnist: chy isnuie vona v Ukraini ta dlia cholovika potribna [Gender equality: whether it exists in Ukraine and is necessary for a man]*. (n.d.). Retrieved from: https://24tv.ua/genderna_rivnist_chi_ishnuye_vona_v_ukrayini_ta_dlya_chogo_vona_potribna_n102743 [In Ukrainian].
4. *Hendernyi rozvytok v Ukraini: Realii i perspektyvy [Gender development in Ukraine: realities and prospects]*. (2003). Kyiv: Lohos [In Ukrainian].
5. *Zhinky ta divchata v silskii mistsevesti [Women and girls in the countryside]*. (n.d.). *United Nations Ukraine, Hrupa OON z hendernykh pytan* [In Ukrainian].
6. Zavalovska, V.O. (2012). *Henderna polityka: problemy ta napriamy yikh vyrishennia [Gender policy: problems and directions of their solution]*. Kyiv: Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut produktyvnosti ahropromyslovoho kompleksu. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Pav/2012_22/22-02.pdf [In Ukrainian].
7. *Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku [Constitution of Ukraine dated 28.06.1996]*. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [In Ukrainian].
8. Martseniuk, T. (n.d.). *Stanovishche silskykh zhinok v Ukraini: aktualnist podviinykh nerivnostei [Situation of rural women in Ukraine: actuality of double inequalities]*. (n.d.). Retrieved from: <http://www.krona.org.ua> [In Ukrainian].
9. *Naselennia Ukrainy za 2017 rik. Demohraf. shchorichnyk [Population of Ukraine in 2017. Demographer yearbook]*. (2018). Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [In Ukrainian].
10. *Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu z tsymy yavyschamy : Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 2017 roku № 2227-VIII [On amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine in order to implement provisions of the Council of Europe Convention On the prevention of violence against women and domestic violence and fight against these phenomena: Law of Ukraine dated 6.12.2017, No. 2227-VIII]*. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 5, p. 34* [In Ukrainian].
11. *Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv na period do 2016 roku : Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 26 veresnia 2013 r. [On approval of the state program for equal rights and opportunities for women and men for the period up to 2016: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 26.09.2013]*. Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/717-2013-%D0%BF> [In Ukrainian].
12. *Skilky zhinok sered nardepiv, ministriv, meriv ta holiv silrad [How many women are among people's deputies, ministers, mayors and heads of village councils]*. (2018). Retrieved from: <https://www.slovoidilo.ua/2018/03/08/infografika/polityka/skilky-zhinok-sered-nardepiv-ministriv-meriv-ta-holiv-silrad> [In Ukrainian].
13. Slavkova, O.P. (2010). *Rozvytok silskykh terytorii: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia [Rural development: theory, methodology, practice: monograph]*. Sumy [In Ukrainian].
14. *Stratehiia hendernoї rivnosti rady Yevropy na 2018-2023 roky [Gender equality strategy for Europe 2018-2023]*. (n.d.). Retrieved from: <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> [In Ukrainian].
15. Suslova, I. (n.d.). *Zhinky, yakykh ne pomichaiut - bloh - politychni novyny Ukrainy [Women who do not notice - blog - political news of Ukraine]*. (n.d.). *Obozrevatel*. Retrieved from: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics/zhinki-yakih-nepomichayut.htm> [In Ukrainian].

16. Yakuba, K.I. (2007). *Zhyttievyi i trudovyi potentsial silskoho naseleння Ukrainy. Teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia [Life and labor potential of the rural population of Ukraine. Theory, methodology, practice: monograph]*. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].

Sabluk H.I. Role of the gender factor in the countryside

The purpose of the article is to substantiate a role of the gender factor in development of socio-economic relations in rural areas.

Research methods. During the research process were used the following scientific methods: analysis, generalization and scientific comparison. The period of the agrarian economy reform requires analysis of the living potential of rural people, given the significant gender differences in their lives. Importance of the scientific approach lies in traditional methods of comparing and using economic information that reflects the current situation.

Research results. Basic theoretical and methodological approaches to a definition of gender problems for a purpose of studying and researching gender relations were substantiated, the results substantially increase role of the gender factor in particular in life of the rural population. Gender equality is currently one of the main problems in ensuring social life development, and a step towards gender justice increases the problem of correct attitude to a person. A number of normative legal documents, which are aimed at realization of equal rights and opportunities by women and men in the country, were presented, as well as factors influencing the present demographic status of the population were emphasized. Expansion of economic rights increases women's access to economic resources and opportunities, which will increase their contribution to economic development and growth of settlements.

Elements of scientific novelty. Comparative characteristics of families according to the main types, which provide an analysis of gender relations in families and emphasize socio-psychological peculiarities of these relations, were considered. It is necessary to determine a family as an institution that has certain tasks necessary for achieving a goal and its implementation (normative relations, cultural values, socialization, etc.). Family institution creates a whole system of interdependent relationships between men and women at high level of communication, passing through certain changes, caused by many circumstances of the economic and cultural nature of life.

Practical significance. Present problems and possibilities of knowing an influence of the gender factor on state of social phenomena in the countryside were revealed. Gender discrimination is expressed mainly in different rural life areas, including education, labor market opportunities, salaries, etc. Particular attention was given to situation of women representation in power authorities, and data of a state of gender equality in Ukraine among other world countries was shown. Tabl.: 1. Refs.: 16.

Keywords: Ukrainian peasantry; gender factor; socio-psychological peculiarities of relationships; types of families; gender equality; sphere of employment; lifetime.

Sabluk Hanna Ivanivna - senior research fellow of the department of social and economic development of rural territories, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony st., Kyiv)
E-mail: alexey@iae.kiev.ua

Саблук А.И. Роль гендерного фактора на селе

Цель статьи - обосновать роль гендерного фактора в развитии социально-экономических отношений в сельской местности.

Методика исследования. Применены методы анализа, обобщения и научного сравнения. Именно период реформирования аграрной экономики требует проведения глубокого анализа жизненного потенциала сельских людей, несмотря на значительные различия в их жизни. Важность научного подхода заключается в традиционных методах сравнения и использования экономической информации, отражающие ситуацию.

Результаты исследования. Обоснованы основные теоретические и методологические подходы к определению гендерных проблем с целью изучения и исследования гендерных отношений, что существенно повышает роль гендерного фактора, в частности в жизни сельского населения.

Элементы научной новизны. Рассмотрена роль гендерного фактора с учётом сравнительной характеристики семей по основным типам, анализа гендерных отношений в семьях и социально-психологических особенностей этих отношений.

Практическая значимость. Выявлены современные проблемы и возможности познания влияния гендерного фактора на состояние социальных явлений на селе. Табл.: 1. Библиогр.: 16.

Ключевые слова: украинское крестьянство; гендерный фактор; социально-психологические особенности отношений; типы семей; гендерное равенство; сфера занятости; продолжительность жизни.

Саблук Анна Ивановна - старший научный сотрудник отдела социально-экономического развития сельских территорий, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (г. Киев, ул. Героев Обороны, 10)
E-mail: alexey@iae.kiev.ua

Стаття надійшла до редакції 19.02.2019 р.

Фахове рецензування: 26.02.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Саблук Г. І. Роль гендерного фактора на селі. *Економіка АПК*. 2019. № 3. С. 79 — 86.

* * *